

Minna Kosonen

6.2.2025

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kokous

Aika: to 6.2.2025 klo 9.00–11.00, Teams.

Osallistujat

- Kinnunen Aarne, kehittämisneuvos, OM, puheenjohtaja
- Keinänen Jari, johtaja, STM (poistui klo 10.19)
- Järvinen Saija, erityisasiantuntija, OM (poistui klo 10.43)
- Arto Hietanen, poliisitarkastaja, SM
- Mäenpää Pia, erikoissyöttäjä, Syyttäjälaitos, Itä-Suomen syyttäjäalue
- Jauhiainen Aino, väitöskirjatutkija, KRIMO/HY
- Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, RIKU (poistui klo 9.54)
- Hiitälä Riikka, sovitteluohjaaja, Länsi-Uudenmaan sovittelutoimisto
- Ojanne Jaakko, vapaaehtoissovittelija, Helsingin sovittelutoiminta (saapui klo 9.30)
- Toivonen Anne, kouluttaja, Aseman Lapset ry
- Juuti Ari, erityisasiantuntija, RISE
- Laurila Riku, asiakkuuspäällikkö, Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- Ilona Rimpilä, kehittämisspäällikkö, THL, neuvottelukunnan asiantuntija
- Minna Kosonen, erityisasiantuntija, THL, siht.

Poissa

- Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja, POHA
- Tykkyläinen Juha, käräjätuomari, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus

Asialista

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Puheenjohtaja Aarne Kinnunen avasi kokouksen klo 9.00.

Neuvottelukunnan kokoonpano

- Kuntaliiton jäsenesitys tullut STM:lle ja hyväksytty 22.1.2025. Päätöksellä sosiaali- ja terveysministeriö muuttaa Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan kokoonpanoa niin, että projektikoordinaattori Tatu Keitaanniemi nimetään jäseneksi erityisasiantuntija Maria Pernun tilalle. Keitaanniemi kutsutaan neuvottelukunnan viimeiseen kokoukseen.
- Neuvottelukunnan uudelleen nimeäminen ajankohtaista seuraavan kokouksen jälkeen. Nykyisen neuvottelukunnan toimikausi päättyy 31.7.2025. Neuvottelukunnan asettaminen kirjattu lakiin, joten hallinnonalamministeriö tästä vastuussa.

Minna Kosonen

6.2.2025

2. Sovittelulain muutos: lain soveltaminen

Rimpilä alusti asiaa käymällä läpi THL:n toimenpiteitä ammattihenkilöstön, sovittelijoiden sekä viranomaisten suuntaan sekä avaamalla ammattihenkilöstön suunnalta tulleita kysymyksiä lain soveltamiseen liittyen.

Kirjallinen lain soveltamisohje toimitettu ammattihenkilöstölle 20.12.2025. Ohje ollut kommentoitavana STM:ssä ennen julkaisua. Pidetty infotilaisuudet sekä ammattihenkilöstölle (27.1.2025) että vapaaehtoissovittelijoille (28.1.2025). Viranomaisia tiedotettu paikallisesti ammattihenkilöstön toimesta ja tehty muutokin tiivistä yhteistyötä yhteisen ymmärryksen löytämiseksi muuttuneessa tilanteessa. Valtakunnallisesti POHA yhteistyöpäivä ja myös POHA:n oma ohje lakimuutoksesta tulossa.

Lähisuhteen määritelmä ja arviointivastuu on herättänyt ammattihenkilöstön keskuudessa keskustelua. Seurustelu- tai tapailusuhteen arviointi koetaan haastavaksi. Mitä arvioinnissa otetaan huomioon ja kenen kanta suhteen laadusta on määräävin? Entä miten arviointi toteutetaan alaikäisten kohdalla? Myös alle 15-vuotiaiden asemoituminen lakimuutokseen aiheuttaa epätietoisuutta.

STM:stä pyydetty vielä tarkennuksia edellä esitettyihin kysymyksiin. Saadun vastauksen perusteella lähisuhteen laadun arviointikriteereitä sekä aikuisten että alaikäisten osalta ovat mm. rinnastettavuus avo- tai avioliittoon, suhteen kesto ja suhteen tiiviys. Arviointi edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa ja mahdollisen painostamisen vaaran arviointia. Alle 15-vuotiaiden osalta STM jättää ohjeistuksen THL:n harkintaan, mutta näkee esitutkintalain puoltavan tulkintaa, että soviteltavaksi ei saisi ottaa 3 a §:ssä tarkoitettuja lähisuhdeväkivaltarikoksia silloinkaan, kun epäilty on alle 15-vuotias (esitutkintalaissa rikoksella tarkoitetaan myös sellaista rangaistavaksi säädettyä tekoa, johon alle 15-vuotiaan epäillään syyllistyneen).

Myös lakivaliokunnan edellyttämä lakimuutoksen seuranta on herättänyt paljon keskustelua. Toimistoille kertyy koko ajan tietoa muutoksen vaikutuksista. On edelleen epäselvää, miten nyt jo karttuvan tiedon tallentuminen turvataan ja miten tiedonkeruu jatkossa toteutetaan.

Rimpilän alustus aiheutti vilkasta keskustelua. Kirjallinen lain soveltamisohje kiinnostaa myös Rikosuhripäivystyksen väkeä, joitain kyselyitä lsvv sovitteluun liittyen RIKU:n suuntaan tullut. Lähisuhteen laadun arviointityöhön voi hakea tukea oikeuskäytänteistä kokoamalla mm. syyttäjien tapauksista käytänteitä suhteen arvioimiseen. Edellä kuvattu STM:n tarkennus koettiin hyväksi ja toimistojen työtä tukevaksi.

Minna Kosonen

6.2.2025

Alle 15-vuotiaiden välisen lähisuhdeväkivallan rajaaminen sovittelun ulkopuolelle herätti myös laajaa keskustelua. Rikos on rangaistavaksi säädetty teko, alle 15-vuotiaan tekemänä tekona lainvastainen, mutta epäilyllä ei rikosoikeudellista vastuuta. Joten asia ei rikosperusteisesti voi edetä. Mihin osapuolet tällöin ohjataan? Mitä suositellaan tehtäväksi, mikäli sovittelupalvelu evätään? Nuorten kohdalla varhainen puuttuminen mahdollisimman nopeasti riittävillä keinoilla olisi ensiarvoisen tärkeää. Ankkuritoiminnan resurssien vähentyessä lastensuojelu tai ohjaaminen muuhun kolmannen sektorin palveluun jäävät vaihtoehtoiksi.

Nuorten kohdalla suhteen laadun määrittelyn sitominen mm. aikamääreeseen koettiin kyseenalaiseksi. Nuoret voivat tuntea vahvoja tunteita jo lyhyenkin seurustelun jälkeen ja kaksi kuukautta on nuorten maailmassa yhtä kuin vuosi.

Nuorten asioiden sovittelu ja sovittelun rooli interventiona ja restoratiivisen oikeuden palveluna koetaan korostuneen tärkeäksi. On kestävämpiä, jos nuoret eivät saa tarvitsemaansa palvelua. Sovittelutoimistoissa on valtavasti rikoserityistä osaamista, joka uhkaa nyt sekä uhrin että epäillyn osalta jäädä hyödyntämättä. Sovittelutyökalua ollaan viemässä pois, vaikka samaan aikaan yhteiskunnassa koetaan kuitenkin tärkeäksi mm. kansallisten ohjelmien puitteissa puuttua nuorten rikolliseen käyttäytymiseen nopeasti ennen rikosprosessia, sen aikana ja sen jälkeen sekä lisätä nuorten ja huoltajien vastuuta rikoksella aiheutetuista vahingoista. Sosiaalitoimessa toki mahdollisuus kohtaamiseen, asian käsittelyyn ja sovinnon saavuttamiseen. Keskenään sopimista ja sopimusvapautta ei ole kielletty. Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan lastensuojelun asiakkuutta ole, eikä monikaan lähde esim. korvausasiaa hakemaan siviiliteitse, joten kumpikin osapuoli voi jäädä vaille palvelua ja asia käsittelemättä

Lakimuutoksen seurannan ja valvonnan ohjaus koettiin tärkeäksi. Toimistoille kertyvä data on tärkeä saada talteen heti alusta alkaen. Tietoa erilaisista tilanteista, joissa arviointia tehdään, kertyy koko ajan. Haasteet olisi hyvä saada poliittisten päättäjien tietoon samaan aikaan, kun lakia muutetaan siirtoa ajatellen. Data ohjautuneista aloitteista ja aloitteisiin liittyvistä päätöksistä kertyy SOPU järjestelmään, mutta laadullista tietoa ei tällä hetkellä koordinoitusti kerätä. Rahoituslähteitä seurannan toteuttamiseen etsitään ja suunnitelmissa on, että seurantaan liittyvä tutkimushanke olisi rahoitettu jo ennen siirtoa. Mahdollista yhdistämistä laajennetun sovittelun seurannan kanssa tulisi myös selvittää.

3. Hallinnonalan siirto

Keskusteltu asian edistämisestä ja neuvottelukunnan mahdollisista toimenpiteistä vuoden 2025 aikana.

Minna Kosonen

6.2.2025

Todettu, että tahtotila siirrolle on voimakas. Tällä hetkellä käydään ministeriöiden (STM ja OM) välistä keskustelua. STM:n kehusehdotukseen 2026 siirto jo kirjattu. Tahtotila STM:n puolla siirron aikataululle 1.1.2026. Jos organisaatio ei ole vielä valmis, siirto voisi tapahtua vain hallintoala siirtämällä. Muutoin rakenne jatkuisi nykyisellään, kunnes siirto uuteen organisaatioon (oikeuspalveluvirasto) tapahtuisi. Myös OM:n julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvään kehusehdotukseen vuosille 2026–2029 rahoitus on saatu nyt lisättyä (momentti- ja THL:n osuus sekä lisärahoitus, jolla turvataan mm. SOPU tietojärjestelmän siirto). Ajankohta siirron toteutumiselle vielä avoin. Oikeuspalveluvirasto aloittanut toimintansa 1.1.2025 ja toiminnot hakevat vielä muotoaan, joten siirrolle olisi hyvä saada lisää aikaa. Nyt odotellaan kehysvalmistelun virallistamista. Valtiovarainministeriön kanta kuullaan maaliskuussa ja asia päätöksessä puoliväliriihessä 22.-23.4.2025. Tämän jälkeen työryhmien mahdolliset aloitukset. Käynnistystoimenpiteet sijoittuvat yksityisohjaus- ja oikeusosastolle.

Todettu vielä yhteisesti, että pääasia on, että siirto on nyt prosessissa. Neuvottelukunnalla ei ole tällä hetkellä merkittävää roolia siirron edistämisessä. Mutta OM siirto tulee olemaan yksi 1.8.2025 asetettavan uuden neuvottelukunnan toimikauden tärkeistä huomion kohteista.

THL:n suuntaan on tärkeää saada mahdollisimman pian tietoa siirron aikataulusta ja siitä, onko kyse pelkästään hallinnonalan siirrosta vaiko valtiollistamisesta. Mm. puitesopimuksissa kuuden kuukauden irtisanomisaika kalenterivuoden loppuun ja toimistojen vuokrasopimukset myös irtisanottava. Lisäksi henkilöstöön liittyvät kysymykset sekä SOPU-tietojärjestelmän siirto vaativat aikaa.

4. Sovittelupalvelujen taloustilanne

Rimpilä alusti kertomalla, että palveluntuottajien toimintasuunnitelmat ja budjetit vuodelle 2025 on hyväksytty. Budjetit eivät kata nykyistä kulurakennetta ja alueiden on tehtävä säästötoimenpiteitä. Henkilöstövähennyksiin ei ole toistaiseksi haluttu lähteä.

Rimpilä kävi läpi THL:n roolia talouden ohjauksessa. Palveluntuottajien henkilöstömitoituksen tulee olla riittävällä tasolla, jotta puitesopimusten mukainen toiminta toteutuu. Toiminnan skaalaus alaspäin on käynnissä ja toimistoja on kannustettu tekemään välttämättömät ratkaisunsa itse. THL:lla tukea ja ohjausta antava rooli mm. yhteen liittymisten, säästötoimenpiteiden yhdessä pohtimisen ja taakan jakamisen keskusteluttajana. Palveluntuottajilla hyvin vahvana ajatus tarjota sovittelupalvelua asiakkaille samalla volyymillä. laadulla ja tehokkuudella kuin aiemminkin, vaikka taloudellisia resursseja ei tähän välttämättä enää ole. Maaliskuun henkilöstön ammatillisen kasvun päivillä on tarkoitus tarkastella sovittelun prosessia mm. resurssiviisaus -ajatuksella ja luoda

Minna Kosonen

6.2.2025

ideaalikuvaus prosessista. Yhteinen prosessikuvaus palvelisi myös siirtoa ja uutta virastoa tuntemaan toimintaa paremmin.

Neuvottelukunta arvostaa, että vahva tahtotila palvelun tarjoamiselle tiukassa taloustilanteessa on edelleen olemassa. Toiminnan rakenne tullaan katsomaan lähitulevaisuudessa uusiksi ja tilanne OM:n alaisuudessa tulee myös talouden osalta paranemaan. Mutta tämänhetkiseen taloustilanteeseen nähden palveluntuottajien keskinäinen todellinen keskustelu asiasta puuttuu. Menot ovat liian suuret valtionkorvaukseen nähden. Ja vaikka sovittelun käyttöä tulisi lisätä, on realiteetit tämänhetkisine resursseineen kuitenkin huomioitava. Yhtälön ratkaiseminen vaatii poliittista vakuuttelua ja tahtotilaa palvelun tärkeyden ja tarpeellisuuden tunnustamiseksi.

5. Muut asiat

Sovittelijapäivät Tampereella 20.-21.5.2025. Päivien teemana yhteiskuntarauha ja restoratiivisen oikeuden keinot rauhan ylläpidossa. Ohjelma rakentuu key note -puhujista, työpajoista ja paneelikeskusteluista. Järjestäjätahoina Suomen sovittelufoorumi, Oikeusministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Aseman lapset. Seminaarikulut on tarkoitus kattaa osallistumismaksuilla.

Neuvottelukunnan toimikauden viimeinen kokous pidetään 26.5.2025. Kokouksen alkuun yhteinen lounas, Kinnunen selvittää valtioneuvoston juhlahuoneiston Smolnan käytettävyyttä kokouksen pitopaikaksi.

Neuvottelukunnan toimikaudesta päätettiin tehdä yhteenvetotyyppinen kirjallinen kannanotto. Yhteenvetoon on tarkoitus koota tärkeimmät toimikauden aikana esillä olleet teemat, huolenaiheet sekä evästykset tulevalle neuvottelukunnalle. Esille nostettaisiin mm. lakimuutos, hallinnon alan siirto, sovittelupalvelun talous ja lapset ja nuoret sovittelussa. Yhteenveto saatetaan tiedoksi eri viestikanaviin kuin myös esim. jengi- ja nuorisajaostolle.

Neuvottelukunnan puheenjohtaja ja THL valmistelevat yhteenvetoa ja luonnos lähetetään kommenteille ennen viimeistä kokousta.